

RIA, prov. *fachouiro*, etc., REW, 3131).

Fisca, V. *fitora* (FITA) *Fiscal*, *fiscalejar*, *fisgalia*, *fiscalitzar*, *-ització*, V. *fisc* *Fiscó*, *fisconada*, *fisconar*, *fisga*, *fisgar*, *fisgó*, V. *fitora* (FITA)

FISCORN, 'instrument de vent semblant a la trompeta però de cos més gros', de l'it. *fiscorno*, primerament *fliscorno*, i aquest, adaptació de l'al. *flügelhorn* id., aplicat allí originàriament a una espècie de corn (al. *horn*) o trompeta de caçadors i militars, que servia per donar el senyal d'atac a les ales (*flügel*) en les formacions de caceres o d'exèrcit; en italià *fliscorno* es canvià en *fiscorno* per la influència de *fischietto* 'espècie de corneta' i *fischiare* 'xiular'. □ 1.ª doc.: c. 1870, Riera.

El DAG. cita de *Escenas de la vida paguesa* de <J.>Riera <i Bertran>: «la cobla dels Panots --- a saber, un violí d'església, tible de ballas, un *fiscorn* d'església, cornet de plassa ---»: en efecte, sovint n'hi ha a les cobles de sardanes, i orquestres vilatanes: «Camprodon --- era l dilluns de la segona Pasqua --- a la plaça hi havia gran gatzara. Una cobla --- començava la segona tanda de sardanes --- la sardana era de punt d'espera i donava temps a que l *fiscorn* i el cornet s'accegessin l'instrument per a treure'n la salivera, abans de preparar-se a bufar de nou», Massó i Torrents (*Croquis Pir.*, 1896, p. 61, 2.ª ed., p. 55).

Encara més és instrument de música religiosa (cf. supra, Riera): des de noiet el recordo en les processons del dijous sant (a Sant Pol), com un instrument d'harmonia greu, ressonant i majestuosa, que tothom sentia venir de lluny, amb una espècie de devoció solemne, que un santpolenc honorari i inconformista descrivia amb emoció: «La processó de setmana santa és --- un acte d'invocació a la divina misericòrdia --- passen nois amb els cabells arrissats --- un petit sant Joan amb el be, i l'hereu de cal Peru amb el seu vetust *fiscorn* --- l'hereu de cal Peru gema mansament el *Miserere*, entre l'espínguet dels escolans i la veu trencada del picapedrer, que engola el llatí amb accent dramàtic --- l'hereu de cal Peru treu del vetust *fiscorn* inflades modulacions, com ahucs de bèstia ferida ---», Coromines (*L'Avi dels Mussols*, a. 1927, en *JApòstol*, p. 185; O. C., 559b, 561a). No fou recollit pels diccionaris catalans fins al DAG. i el DOrt. (manca Lab., 1839-88, Vogel, *Damen.*, Escrig, MGadea).

Tampoc en italià ni en alemany no sembla ser un mot generalment conegut (manca Tommaseo, APrati, Paul, Vogel, Kluge-M., etc.). En italià no en tinc, doncs, notícia anterior a les del Petrocchi (1884-1910) que dona *fiscorno* només com a remissió a *fliscorno* i aquest com a «strumento musicale simile alla tromba ma di corpo più grosso», afegint-hi la frase figurada «sona molto bene il *fliscorno*» amb el significat metafòric de 'fer d'espia' (probablement seria comparació nascuda entre tropes en guerra). Crida l'atenció la inicial no-italiana amb *fl-*; i en efecte diu Panzini (*Dizionario Moderno*, 1905-1918) que *fliscorno* ve de l'alemany *Flügelhorn*, «nome di istrumento musicale:

specie di corno».

L'única forma, però, que trobem en alemany és *Flügelhorn*, que el *Deutsches Wörterbuch* de MHeyne (1890-1905) descriu com un cornet d'avís o senyal de la infanteria, primitivament dels caçadors, que l'usaven per ordenar que les ales empenguessin l'empait o persecució («signalhorn der infanterie, urspr. der Jäger, die bei dem treiben die flügel befehligten»).¹ Tant la forma *flügelhorn* com *flügelhorn* són teòricament possibles en alemany, i a primera vista sembla que aquesta hauria servit millor com a base de la forma adaptada i alterada per l'italià; *flügelhorn*, però, sembla més natural amb el significat primitiu que explica Heyne; com que, de tota manera, en l'alteració italiana ha d'haver fet el paper principal la influència de *fischiare* 'xiular' (FISTULARE), i en particular *fischio* 'trompeta o corn de mariners' [Dante] 'xiulet', 'caramella, flauta', potser és superflu partir d'una variant *flügelhorn* (no sé si merament suposada per Panzini).

DERIV.: *Fiscornada* [DAG.; *AlcM*].

¹ En efecte *flügel* no és solament terme d'exèrcit sinó també de cacera: «im jagdwesen, rechte und linke seite eines jagens, und die daselbst befindlichen leuten» (Heyne, s.v. *flügel*, § 2, vol. 1, 946.10f.).

Fisel, V. *fidel* (FE) *Fisetèrids*, V. *fiso* *Fisga*, *fisgar*, *fisgó*, V. *fitora* (FITA)

FISIC, pres del ll. *phÿsicus* 'físic', 'relatiu a les ciències naturals', i aquest, del gr. *φυσικός* 'referent a la naturalesa', derivat de *φύσις* 'natura', i aquest, de *φύω* 'jo neixo, broto, creixo'. □ 1.ª doc.: *fisic* 1399; *fisica*, 1268; *feica*, Llull, subst. f.

El significat medieval de *fisic* es referia a les ciències mèdiques (cf. *physician* 'metge' en anglès, fins avui). «Oh quin temps fo aquell --- eren contents los hòmens e vivien longament --- ara --- viven per breu temps, e malalts de tan diverses malalties, que ja no poden trobar medecines suficients a curar aquelles, car los antics *fisics* les han ignorades e no hi han sabut ne pogut proveir, axí com la superfluïtat de les viandes és crescuda ---», BMetge (*Somni* IV, *NCL.*, 165.8; *Riq.*, 366.27).

La tornada a l'ample significat aristotèlic començà de produir-se més endavant, i llavors sovint s'hi afegeix *natural*, com apuntant que es tracta de l'estudi de tota la natura, i conservant un alt grau d'ambivalència i ambigüitat: «Tinguès per dexteble lo príncep thedlec, / portau a las tmbries lo *natural fisic*, / callà Avicena, vós ver *metaphisic* / y ferm arismètic e segur astròlec», Joan O. Menorga, a. 1502 (*JMBover*, *Bi-EscrBal.* 1, 489.7.3); vers interessant, d'altra banda, com a testimoni segur de l'accentuació no-afrancesada, en la síl·laba inicial, cosa ben insegura en les dades més antigues d'aquest grup de mots: car tinguem ben present que la gran majoria dels estudis científics superior els feren, durant segles, els nostres estudiosos a París o a Montpeller, i fins l'occità en el S. XIII havia esdevingut incapaç de pronunciar proparoxítons. És el